

Vlinders kijken in het Heerenschoolbos

tekst en foto's: Casper Zuyderduyn

In de bebouwde kom van Katwijk aan de Rijn ligt een zes hectare groot restant van een vroegere buitenplaats: het Heerenschoolbos. Het park ligt direct aan de Oude Rijn en de bodem is hier hoofdzakelijk rivierklei. Het gebied bestaat uit een aantal bosopstanden, afgewisseld met een aantal graslandpercelen. Door het jarenlang achterwege blijven van onderhoud hebben de graslandpercelen zich weten te ontwikkelen tot bijzonder vlinderrijke terreintjes. Al vele jaren heb ik bijgehouden wat ik in het gebied aan vogels, vlinders en libellen aantrof. Het is verrassend hoeveel soorten je nog tegenkomt in een gebied van amper zes hectare gelegen in de bebouwde kom.

Gehakkelde aurelia.

de oorlog aangeplant. Het betreft hier overwegend beuk en gewone es. Een ander deel bestaat uit aanplant van recentere datum van hoofdzakelijk zomereik, ruwe berk en spaanse eik. De opstanden worden afgewisseld door een aantal graslandjes die lang in gebruik zijn geweest als bouwland en weiland.

Het vroegere landgoed is nog terug te herkennen aan de aanwezigheid van een tweetal vijverpartijen en het voorkomen van stinzenplanten. In het vroege voorjaar kleurt de bosbodem paars van de massaal aanwezige voorjaarshelmbloem, terwijl in het bos ook nog holwortel, italiaanse aronskelk, klein springzaad en daslook voorkomen.

Landgoed Het gebied 't Sandt, waarin het Heerenschoolbos is gelegen, heeft al een lange bewoningsgeschiedenis. Reeds in 1399 wordt vermeld dat de hofstede op 't Sandt met bijbehorende landerijen beleend wordt aan Philips van Wassenaer door Graaf Willem van Oostervant. In 1963 kreeg het voormalige schoolcomplex zijn huidige bestemming als verzorgingstehuis voor ouderen.

Tijdens de oorlog zijn de bomen in het Heerenschoolbos gerod. De huidige generatie bos is voor het merendeel vlak na

Duingebied In 1991 ben ik hier begonnen met het bijhouden van dagvlinderwaarnemingen. In totaal heb ik 23 soorten dagvlinders en 15 soorten libellen waargenomen. Het meest nabije natuurerrein is hemelsbreed een kilometer verwijderd van het Heerenschoolbos en betreft het duingebied Berckheide. Een groot deel van de waarnemingen die ik in het Heerenschoolbos verricht heb is dan ook waarschijnlijk terug te voeren op zwervers uit dit duingebied. Het betreft de soorten die ik ondanks mijn zeer regelmatige bezoeken slechts sporadisch heb waargenomen, zoals kleine parelmoervlinder, eikenpage, geelsprietdikkopje, hooibeestje en kleine vuurvlinder. Wat betreft de libellen heb ik bij negen soorten voortplanting vastgesteld. De meest bijzondere soort is wel de weidebeekjuffer. Tot begin jaren negentig was hiervan een populatie

The Heerenschoolbos

The Heerenschoolbos is a six hectare large park in Katwijk (province Noord Holland), consisting of small woods and grasslands. Although the park is situated in a built-up area of the town, many interesting butterfly and dragonfly species have been sighted here. Occasionally, specimens of less common species fly in from the nature area in the dunes nearby.

Een van de vlinderrijke terreintjes in het Heerenschoolbos.

aanwezig, een van de weinige in West-Nederland. En voorjaar 2002 zag ik weer een mannetje weidebeekjuffer.

Graslandjes Mijn leukste vlinderwaarnemingen heb ik verricht op twee graslandjes van niet meer dan 50 bij 50 meter die gedurende een lange tijd niet onderhouden zijn. In het verleden werden deze terreintjes begraasd door kleinvee dat daar ten behoeve van de bewoners gehouden werd. Daarnaast is een van de terreintjes tijdelijk in gebruik geweest als spring-

bak voor paarden waarbij een zandlaag op de oorspronkelijke rivierklei is gestort. In de vegetatie heb ik veel planten aangetroffen die kenmerkend zijn voor het nabijgelegen duingebied Berkheide. Het betreft hier onder andere jacobskruiskruid, hazenpootje, gewone ossentong, veldshondstong, kleine teunisbloem en slangenkruid. Een aantal dagvlindersoorten die ik hier heb aangetroffen zijn dan ook kenmerkend voor schrale duinvegetaties, zoals kleine parelmoervlinder, bruin blauwtje, kleine vuurvlinder en hooibeestje. Opvallend is de hoge dichtheid die het bruin zandoogje op deze graslandjes weet te bereiken. Op sommige dagen heb ik tot 200 exemplaren geteld.

Vlindertuin Recentelijk is het duinschrale karakter van de graslandjes verloren gegaan. Een van de graslandjes is ingericht als vlindertuin (! red.) om het geheel aantrekkelijker te maken voor de bewoners van het verzorgingstehuis. Hoewel een hoekje in de tuin ingericht is als kruidenrijk grasland is het nog de vraag of soorten als het bruin blauwtje en bruin zandoogje hier een nieuwe populatie weten op te bouwen. Op het andere grasland is voedselrijke grond afkomstig van bouwwerkzaamheden gestort. Op dit moment overheersen hier soorten als akkerdistel, smeerwortel en veldzuring. Na de stort heb ik nog wel grote aantallen bruin zandoogjes waargenomen.

Landkaartje Eenmaal heb ik een mannetje oranje-tipje in het Heerenschoolbos waargenomen. In de omgeving van Katwijk is één stabiele populatie aanwezig van deze soort in de duinen tussen Noordwijk en Katwijk, circa vier kilometer verwijderd van het Heerenschoolbos.

Het voorkomen van landkaartje en gehakkelde aurelia in het westen van Nederland is een verschijnsel van de laatste jaren. De waarnemingen in het Heerenschoolbos sluiten hier ook op aan. In het najaar van 1991 zag ik de eerste gehakkelde aurelia voor het gebied en sindsdien neem ik ze hier jaarlijks met soms meerdere exemplaren op een dag waar. Het eerste landkaartje heb ik pas in 1994 vastgesteld.

De waarnemingen van oranje luzernevlinders in het gebied vallen samen met influxen van de soort in West-Nederland.

Waargenomen vlinders		Waargenomen libellen	
Zwartsprietdikkopje	+++	Weidebeekjuffer	+++
Geelsprietdikkopje	+	Watersnuffel	++
Oranjetipje	+	Grote roodoogjuffer	+++
Groot koolwitje	++	Kleine roodoogjuffer	+++
Klein koolwitje	+++	Lantaarntje	+++
Klein geaderd witje	+++	Variabele waterjuffer	++
Oranje luzernevlinder	+	Azuurwaterjuffer	+
Citroenvlinder	+++	Houtpantserjuffer	+++
Eikenpage	+	Steenrode heidelibel	+++
Kleine vuurvlinder	+++	Bruinrode heidelibel	+++
Boomblauwtje	+++	Gewone oeverlibel	++
Bruin blauwtje	+++	Platbuik	+
Icarusblauwtje	+++	Grote keizerlibel	+++
Dagpauwoog	+++	Glassnijder	+
Landkaartje	+++	Paardenbijter	+++
Distelvlinder	++	Blauwe glazenmaker	++
Atalanta	++	Vroege glazenmaker	+
Kleine vos	+++		
Gehakkelde aurelia	+++		
Kleine parelmoervlinder	+		
Bruin zandoogje	+++	+ zwerver	
Hooibeestje	+	++ regelmatige gast	
Argusvlinder	++	+++ vaste populaties aanwezig (geweest)	